

NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 15. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 8.—, za pol in četrta leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ v Ljubljani.

Leto IV.

Ljubljana, meseca septembra 1906.

Št. 9.

Koncentracija.

Volilna reforma bo odprla duri novim socialnim in političnim bojem, ker se bo bojno polje znatno razširilo. Potreba bo ustvarila nove oblike bodočih bojev, ki jih bo zahteval politični in gospodarski položaj naroda.

Skoraj sem en trenotek dvomil, ali bi bilo umestno že sedaj govoriti o prihodnjih političnih formacijah. Ker pa je gotovo, da se menjujejo oblike hitreje kakor pa njihovo bistvo, zato je treba jasnosti.

Brez dvoma je, da bo odprla pri nas splošna volilna pravica na stežaj duri tudi Slovenski Ljudski Stranki. Kdo hoče dvomiti nad tem, da bodo vstopili vojaki klerikalizma in zasedli prve sedeže? Usoda Slovencev bo v rokah te stranke.

Tisti, ki so imeli dosedaj prve sedeže, se bodo umaknili neradi in zelo slabe volje. Nič čudnega ni, če se upirajo izpremembam, če „hočejo tudi še živeti“, kakor je drastično povedal njihov voditelj dr. Tavčar. V zlo se jim instinkta po življenju ne more šteti. Razumljivo je tedaj, da vidijo ti ljudje v splošni volilni pravici nesrečo; zakaj le ona je rodila nove razmere, le ona je odprla na stežaj duri neprijetnim in nevljubljenim gostom. In demokratije so se ustrašili sami sebe: demokracije.

Zato bodo naši „stari“ vedno nasprotniki politične enakosti, strastni nasprotniki onih, ki jo zahtevajo in pozdravljajo. Ne sklada se ta enakost z njihovim načinom mišljenja: preveč aristokratske fineze je ostalo še iz starih komodnih časov. In nekaj meglene plove pred očmi: Ali ne daje politična enakost nekakega prejuda gospodarski in socialni enakosti? Vsaj v socialističnem zmislu.

Toda ta strah je samo notranji.

Na zunaj se skušajo prilagoditi novim razmeram. Ne le za državni, tudi za deželni zbor in avtonomne zastope zahtevajo splošno in enako volilno pravico. In pokazala se bo smešnost. Nekoč se je prigodila vojvodi Orleanskemu enaka nezgoda, kakor jo prorokujemo našim „starim“. Ta vojvoda, poznejši

meščanski kralj Louis Filip, se je prišel z demokratičnimi in svobodoljubnimi besedami na jeziku ponujat leta 1830. pariškemu ljudstvu za kralja. Bil je aristokrat in ni ljubil starega „republikanca“ Lafayettea. Toda ta rdeči monarhist je imel mnogo veljave in vojvodi ni preostajalo drugega, kakor pridobiti ga zase. Brez sijaja je med neštivilno množico ljudi jahal k mestni hiši, kjer ga je čakal Lafayette. Ponižal se je vojvoda in je dobil krono. Toda med potjo se je zgodila — njemu, demokratskemu kraljevemu kandidatu — mala nezgodica. Vstali so nekje v duši občutki, zelo neprijetni in nasilni — morda je bil strah? — in so se izlili v pravem pomenu besede . . .

Nekako isto se utegne prigoditi našim „starim“. Kadar slečejo frak in se začno navduševati za politično enakost, so okorni, ne prihaja od srca. Dokazuje nam to načrt njihovega novega programa. Iščejo povsod — ne najdejo ničesar. Slikajo in slikajo — nobene barve ni na platnu. Kakšen je načrt tega programa? Povej mi, prijatelj, kakšna je bila tista barva, ki si slikal z njo? Ne veš? Recimo: Splošna in enaka volilna pravica za ljubljanski občinski svet! Pod žiljotino glavo, pa amen. Vsak si sam postavi najlepši spomenik. Ali pa se jim je nakrat zasvetilo, da morajo odstopiti in prepustiti vse drugim? Ali je prišel morda genialni človek in jih je obglavil nenadoma z zavestjo, da stori dobro in — kar je glavno — potrebno delo?

Klerikalni režim — strah? Kar je rodila zemlja, se mora vzprejeti. Kdo bo tisti glupec, ki bo iskal v zabavo sveta na kostanju krompir, na smreki jabolko? Klerikalni režim je dejstvo, ki se ga ubraniti ni več mogoče. Zastonj je hoja za krono! Dobili bomo klerikalni režim in izgubili bomo klerikalno stranko z opozicijsko kokardo.

V tem vidim nove oblike, nove politične formacije. Stališča bojujočih front se izpremene nenadoma. Pri tem drvenju naj pogine, kar ni zdravo in močno, zakaj tu morejo biti politične tradicije le v oviro!

Inteligencija porinjena v politično brezpomembnost, oropana sinekur, bo primorana postati hlapec klerikalizma — ali pa se vrniti, iti zopet med ljudstvo, spoznavat, umevat in učiti ga. Kar se je svoje dni preveč nasmejalo — se bo povrnilo z jokom.

Duševno in gmotno nasilje klerikalizma bo rodilo odpor. V boju proti skupnemu nasprotniku se bo združilo, kar je združljivega. Brez zavarovalnih pogodb, brez regresnih pravic. Tisti bo vodil boj, ki bo zmožen, tiste struje bodo odločilne, ki bodo imele organizacijo. Zakaj organizacija je princip bodočnosti.

Koncentracija naprednjaštva in svobodomiselnosti je nujna. Postati mora vsakomur jasno, da pada osebnost, temelječa na tradicijah ali na političnem rojstvu. V tem oziru padajo razlike med posameznimi političnimi strujami, zakaj samo en politični nasprotnik se rodi: klerikalizem.

A. B.

Politično življenje Slovencev.

(Nadaljevanje.)

VIII. Po smrti dr. Bleiweisovi je prevzel njegovo dedščino Luka Svetec. On naj bi vodil slovensko politiko v zmislu dr. Bleiweisove tradicije. V resnici pa je nastalo brezvladje, delala se je politika od dne do dne brez stalnosti v načelih in brez discipline v taktiki.

V državnem zboru je bil vodja slovenskih poslancev *grof Hohenwart*. Slovenci so v tem času vso svojo prihodnost zidali na konservativno plemstvo in volili n. pr. na Kranjskem grofa Hohenwarta in kneza Windischgrätza, na Štajerskem pa barona Gödela. Storili so to, kakor odobrava „Slovenski Narod“, ker je bilo baje treba pomnožiti število pri kroni vplivnih politikov, češ s tem, da so Čehi zopet vstopili v državni zbor, so konservativni aristokratje zapustili svojo pasivnost, da aktivno paralizirajo vpliv liberalne aristokracije, ki je bila doslej na površju. In mali slovenski narod je bil izvoljen, da tvega svoje narodno življenje, svojo svobodo in napredek za fevdalizem konservativne gospode! Tudi oni, ki so podpirali Hohenwarta, so ob njegovi smrti priznali, da ni izvrševal programa naroda, ki ga je pošiljal v državno zbornico. Zvesti opori Hohenwarta in zato tudi sokrivca njegove politike sta bila kanonik *Karol Klun* (1841—1896), koncilianten konservativen mož, in profesor *Šuklje*, oba zelo nadarjena politika, toda oportunistična od nog do glave, ker sta Hohenwarta na ljubo kompromitovala načela, ki bi jih bila morala zagovarjati.

Slovenski poslanci, združeni v Hohenwartovem klubu, so zvesto podpirali Taaffejevo vlado in dobivali zato drobtinice enakopravnosti v šoli in uradu, ki pa so jih bili deležni pravzaprav le kranjski Slovenci, dočim se je pri obmejnih s slovensko pomočjo vzdrževal dalje protislovanski sistem, ki je bil v političnem, kulturnem in socialnem oziru poleg tega še konservativen. Kakor ironija na podporo, ki jo je dobivala vlada od Slovencev, se glasi Gauschev dislokacijski ukaz, s katerim se je odpravila gimnazija v Kranju, in njegov govor proti zahtevam koroških Slovencev.

In zgodilo se je, da se je našel mož, ki je, užaljen v svojem pravnem čutu nad zapostavljanjem slovenskega naroda, dal duška svojemu prepričanju z besedami, češ, utegnilo bi se pripetiti, „da bi slovensko ljudstvo moglo odreči davke in rekrute.“ Bil je to neustrašeni Božidar Raič, ki je izrekel s tem samo svojo ustavno pravico, a njegovi rojaki so mu zamerili te besede. Tako je bil izginil v Slovincih čut ustavnosti v dobi, ko so vodili slovensko politiko grof Hohenwart, Klun, Šuklje in dr. Poklukar, deželni glavar kranjski. Po slovenski javnosti se je začelo pretresovati vprašanje, ali ne bi bilo bolje, ako Slovenci izstopijo iz Hohenwartovega kluba, ki jih ovira v boju za slovenski narodni program . . . Do tega ni prišlo, le Spinčić in dr. Gregorec, Raičev naslednik, sta izstopila.

Pri deželnozborskih volitvah leta 1883. so prodrli na Kranjskem Slovenci v kmetski in mestni kuriji ter v trgovsko-obrtni zbornici, in tako je ostalo odslej naprej. Nikdar še ni bila posvetna inteligencija tako zastopana kakor tedaj, toda pri volitvah se je kršila disciplina — dosedanja enotna slovenska stranka, ki je obsegala posvetnjake in duhovnike, ni bila več edina. Proti oficialnim kandidatom, n. pr. Kersniku, dr. Vošnjaku, dr. Zarniku, so nastopali duhovniki.

Deželni predsednik kranjski je bil takrat baron Winkler, slovenski rojak. Začela se je politika t. zv. narodne zmernosti. Kar se je Slovincem na eni strani dalo, to se je na drugi strani zopet paralizovalo. Kakor v državnem zboru v velikem, tako se je v deželnem zboru v malem živelo od dne do dne. Največ hrupa je vzbujalo dovoljevanje 1200 K nagrade za neobligatni pouk drugega deželnega jezika (umevaj v prvi vrsti: nemščine) v večrazrednih ljudskih šolah. Dr. Zarnik je prišel navskriž z večino slovenskih poslancev, ker se ni mogel sprijazniti s polovičarstvom svojih tovarišev, zato je odložil mandat; pri novi volitvi pa je prodril vladni kandidat. Šuklje je postal urednik „Ljubljanskega Lista“, večerne izdaje uradnega dnevnika „Laibacher Zeitung“. Osnoval je bil svojo frakcijo, h kateri sta spadala poleg njega še poslanca Kersnik, znamenit slovenski pisatelj, in Višnikar. To frakcijo so imenovali „Triglav“. Namen ji je bil pridobiti Slovence in Nemce za skupno delo v zmislu načel tedanje vlade.

Dr. Zarnik je bil oče slovenskega radikalizma, ki se je pojavljal proti vladi barona Winklerja. Nastopila je opozicija, ki sta jo vodila *dr. Iv. Tavčar* in *Ivan Hribar* v „Slovanu“ (1884—1887), političnem in leposlovnem listu. Ta opozicija ne prinaša novih idej, ampak njena taktika je radikalnejša. Nasproti narodni zmernosti se propoveduje narodni radikalizem, ki se je formuliral tako-le: Kdor je Slovenec in Slovan, sme v politiki počenjati to in ono, nikdar pa ne sme paktirati z Nemci, ki morajo izginiti iz slovenskega političnega življenja ne samo kot faktor, ampak tudi kot pojem.

Nove ideje prinaša v slovensko politiko „Slovanski Svet“ (1888—1899), ki ga je izdajal *Fran Podgornik* (1846—1904), izmed posvetnjakov najbolj načelen politik te dobe. Podgornik je stal splošno na stališču t. zv. slovanskega kulturnega programa, ki naj obsega: 1.) ruščino kot skupni znanstveni jezik Slovanov; 2.) cirilometodijsko cerkev, to je: grški (vzhodni) obred s staroslovenskim obrednim jezikom, pri čemer se zahteva zveza z Rimom. S tem programom sicer Slovincem ni koristil, toda Podgornik je obenem kazal svojim rojakom pot do narodne samostojnosti, ker je oživil iznova slovenski narodni program, čigar glavna točka je: narodna avtonomija. Slovenci so se odrekli tega programa, ko so podpirali konservativno politiko Hohenwartovega kluba, ki je bil zagovornik deželne avtonomije. Pri tem pa ni zametaval Podgornik zgodovinskih državnih prav, samo da je zahteval najprej uveljavljanje narodne avtonomije za obe polovici avstro-ogrske monarhije, potem je šele pospeševati in podpirati težnje po izvršitvi zgodovinskih državnih prav. Podgornik je dokazoval, da z narodno avtonomijo dosežejo Slovenci svojo narodno samostojnost, s hrvaškim državnim pravom pa tudi svojo

državnopravno neodvisnost, ker hrvaško državno pravo obsega tudi Slovence. Hrvaško-slavonski deželni zbor je vzprejel namreč leta 1712. pragmatično sankcijo z besedilom, da imajo v kraljestvu Hrvaškem in Slavoniji nasledno pravo oni habsburški potomci, ki bodo gospodovali obenem v slovenskih deželah. Podgornik je deloval za parlamentarno zvezo južnih Slovanov z Mladočehi na podlagi narodnega programa, t. j. narodne avtonomije, in demokratične politike, t. j. splošne in enake volilne pravice. V kulturnem oziru pa je zagovarjal slovanski kulturni program, kakor smo ga označili zgoraj.

Podgornikova zasluga je, da je definiral Slovencem pojem narodnosti. Slovenci so imeli v svojem programu narodno enakopravnost, potegovali pa so se in se še dandanes potegujejo glavno za jezikovno enakopravnost, kakor bi narodnost obsegala le jezik. Podgornik je jasno dokazoval, da se jezik ne sme istovetiti z narodnostjo, da je jezik le del narodnosti, lupina, v kateri je sicer možno varovati lastno jedro, v katero pa more zlesti tudi tuje jedro, najsi bode že dobro ali slabo. Mogoče se je potujčiti s tujim jedrom pod lupino lastnega jezika. Borba za narodnost ne sme biti samo boj za jezik, marveč tudi za slovensko mišljenje in čustvovanje, za slovensko kulturno življenje, ki se naj pojavlja na raznih poljih gmotnega in duševnega, znanstvenega in umetniškega napredka. S tega stališča je Podgornik dosledno zahteval narodno avtonomijo in pobijal separatistične jezikovne drobtinice, s katerimi so se zadovoljevali slovanski in slovanski politiki.

V slovanski stranki je vsak politikoval na svojo roko, ni bilo enotnega vodstva in skupnega jasnega programa. Vse to je olajševalo nastop dr. Mahniču.

Dr. Anton Mahnič je izdajal revijo „*Rimski Katolik*“ (1888—1896). Začel je boj na literarnem in političnem polju s katoliškega stališča. V politiki je nastopal zlasti proti „Slovenskemu Narodu“, ki mu je bil takrat urednik Ivan Železnikar (1839—1892), proti „Slovanskemu Svetu“, „Edinosti“, „Soči“ in „Vesni“, glasilu slovenskih visokošolcev na Dunaju, ki so bili v zvezi z napredno češko mladino. Dr. Mahnič je izzval na Slovenskem načelni boj in z geslom, da je vera v nevarnosti, je pobijal „katoliški liberalizem“, kakor se je glasil terminus *technicus*, s katerim je označeval smer tedanje slovenske politike.

Dr. Mahniča je slovenska uradna javnost podcenjevala. On je uvedel s katoliškega stališča slovensko kulturno in politično delovanje v sistem, ki mu je bilo treba postaviti nasproti drug sistem. Bilo je pa narobe. Načelna nasprotstva so se zakrivala s kompromisi, na zunaj je še životarila slovenska enotna stranka, dočim je v notranjem razpadala. Opozicija proti dr. Mahniču se je vodila često lahkomišelnostno s smešenjem in preziranjem, ker se je naivno upalo (n. pr. „Sl. Narod“), da bo boj, ki ga je začel dr. Mahnič v imenu ideje in za idejo, nekega lepega dne izginil. Podgornik je bil osamljen, dr. Razlag, dr. Zarnik, Jurčič mrtvi, dr. Vošnjak pa se je udal resignaciji. Tu se začenja tragična krivda slovenske posvetne inteligencije, da je ves boj smatrala za osebna nasprotstva, za taktično vprašanje, dasi je dr. Mahnič izrecno izjavljal, da do sloge in edinosti more dovesti Slo-

vence le katoliško načelo. Njegovi nazori so dobivali vedno več pristašev med goriško in kranjsko duhovščino, ščitil in odobral pa jih je zlasti ljubljanski knez in škof *dr. Missia*, pozneje kardinal goriški, ki so ga proglašali za „prvega izmed vseh sinov slovenskega ljudstva“. „Novice“, ki so bile politično glasilo Svetca, so v zmislu dr. Bleiweisovem zagovarjale enotno slovensko stranko in poudarjale, da je strankarski prepir bolj umetno iz osebnih nasprotstev izvirajoče delo, češ da, pri Slovencih ni vprašanja, kaj je večje vrednosti: vera ali narodnost, temveč, kaj je zdaj v večji nevarnosti.

V deželnem zboru kranjskem so nastali trije klubi: konservativni, liberalni in nemški. Konservativci so postopali skupno z Nemci, katerih vodja je postal baron Schwegel, bivši slovenski pesnik Žvegelj, ki je bil polagoma prestopil v nemški ustavoverni tabor. Porajala so se dvojna politična društva in vsaka stranka je jela izdajati za priprosto ljudstvo svoj list: konservativna ali katoliška „Domoljuba“ (izhaja še sedaj), liberalna ali narodno-napredna „Rodoljuba“. V tem času, leta 1891., je ustanovil Dragotin Hribar v Celju politični list za spodnještajerske Slovence „*Domovino*“.

Shod slovenskih in hrvaških poslancev iz Istre leta 1890. je za trenotek združil obe slovenski stranki. Shod je imel značaj polovičarstva, ker so se določile pač nekatere najnujnejše zahteve, ni se pa razpravljalo, v kakšni obliki bi se dala najpopolnejše in najdosledneje izvajati narodna enakopravnost v šoli in uradu, oziroma, kako hočejo Slovenci odpravljati krivice, ki se jim gode. Vedno opazamo ono omahovanje med deželno in narodno avtonomijo. S slovenske strani se pojavlja v tej dobi nasvet, naj bi se ustanovilo nekdanje ilirsko kraljestvo; s hrvaške strani priporočajo, naj bi se deželni zbori oglašali za hrvaško državno pravo. „Slovenski Narod“ je odgovarjal, da je politični ideal združenje vseh avstro-ogrskih Jugoslovanov, da pa je treba, opiraje se na narodno načelo, postopati stopnjema: najprej naj se zjedinijo Slovenci v eno administrativno celoto, potem naj se zida dalje. Leta 1894. je pisal „Slovenski Narod“, da program hrvaške stranke prava podpiše z obema rokama tudi slovenska narodno-napredna stranka. Katoliška stranka se je izrekla po svojih poslancih dr. Brejcu, Kalanu in dr. Kreku za hrvaško državno pravo na zborovanju hrvaške stranke prava na Trsatu leta 1898.

Dve leti po shodu slovenskih in hrvaških poslancev istrskih, na katerem se je sklenilo skupno postopanje v državnem in deželnih zborih, leta 1892. se je vršil v Ljubljani *prvi slovenski katoliški shod*. To je bil uspeh dr. Mahničevega delovanja, zato je imel shod značaj njegovega duha. Izmed aktivnih politikov nastopata zlasti Klun in Povše.

Katoliški shod je postavil vedo in umetnost, vzgojo in pouk, politično in socialno življenje na katoliško stališče. Zahteval je narodno enakopravnost v šoli in uradu, pri čemer je pa pri srednjih in visokih šolah poudarjal glavno verski moment in se izrekel za podpiranje svobodnega katoliškega vseučilišča v Solnogradu proti slovenski državni univerzi v Ljubljani. Shod se je izjavil za tesno

zvezo s katoličani raznih avstrijskih narodov, ni pa določil oblike, v kateri bi se mogla doseči narodna samostojnost Slovencev. Prvi slovenski katoliški shod je izražal željo, naj se postavi spomenik v ljubljanskem mestu škofu Hrenu, očetu slovenske protireformacije, in proslavljal svojega pokrovitelja kneza in škofa dr. Missio kot Hrena II. Obenem je terjal nazaj papežev državo.

V tej dobi je že intenzivneje prodiralo na Slovensko tudi socialno gibanje. Prvi slovenski katoliški shod se je bavil s tem vprašanjem v krščansko-socialnem zmislu. Socializem (socialno-demokratični) pa je razširjal *Fran Železnikar* (1843—1903), ki je v 80. letih deloval v ljubljanskem delavskem izobraževalnem društvu. To društvo je postalo izrecno socialistično in združevalo v prvi vrsti obrtnike, ki so bili početniki in predstavitelji socializma na Slovenskem. Poleg Železnikarja so bili voditelji Grablovic, Tuma, Zadnik in drugi, dočim se je Kunc odcepil in bil na strani krščanskega socializma. Ko so pa jeli socialiste preganjati in je bil Železnikar obsojen v desetletno ječo, je gibanje v Ljubljani zaspalo. Vse socialistično delo se je potem koncentriralo v Trstu. Delavsko časopisje je bilo v povojih in se ni moglo vzdržati (n. pr. v Ljubljani „Ljudski Glas“ in v Trstu „Delavski List“).

(Konec prihodnjič.)

Socialni boji slovenskih kmetov v srednjem veku.

(Konec.)

IV.

Dolgo so mirovali kmetje. Poraz, ki jih je dohitel leta 1515., jih je zadel tako občutno, da je trebalo dolga desetletja, predno so zopet začeli misliti na odpor. Med tem se je dokončala pri nas tudi verska reformacija. Nastop protireformacije je ubil v ljudstvu zadnje upe na lepšo in svobodnejšo prihodnost. Toda vkljub groznemu in silovitemu porazu leta 1515. je v kmetških glavah še vedno tlela misel na končni zmagovalni upor; kar so začeli očetje, so nadaljevali sinovi. In mnogo bolj premišljeno in zavedno. Sinovi upornikov iz l. 1515. niso šli več v boj samo iz splošnega nagiba, vreči raz sebe pečat suženjstva, brez vsakih družabnih ciljev — ne, oni so sedaj — četudi še ne čisto jasno — *vedeli, kaj hočejo*. In to je najlepša poteza slovensko-hrvaškega upora iz l. 1573.

Tisti čas je živel na Hrvaškem graščak Tahy, krut in brezobziren človek. Ugrabljal je kmetom žene in hčere in nihče mu ni smel ničesar ugovarjati. Tudi je prisilil svoje podložne kmete, da so mu odkupovali za drag denar stara in nerabna kljuseta; živino in pse so mu morali rediti podložniki zastonj, odkupovati so mu morali tudi vino. Če je gospodarjev pes, ki ga je imel kmet zastonj na reji, poginil, je moral kmet vrniti vola. Po osem let ni izplačal nikake dnine.

Tako so živeli Tahyjevi podložniki. In približno enako je bilo socialno življenje povsod. Teptano in zaničevano je bilo delavno življenje kmeta. S polno pravico je dejal torej hrvaški škof v tisti dobi svojemu cesarju: „Pri nas živina v hlevu živi boljše kakor pa kmet.“

Kakor vsakokrat, tako so se tudi sedaj kmetje obračali na cesarja. Toda brez uspeha. In preostajalo ni drugega kakor začeti misliti na samopomoč. — Spomladi leta 1572. so se začeli hrvaški kmetje okoli Suseda, Stupice, Vrdocva, Stupnika, Cesargrada itd. skrivaj shajati in se posvetovati o upor. Zedinili so se s sledečim programom: Osvoboditev kmeta, odprava daca, naklad in drugih davkov, ki so se oznanjevali kmetom s *prižnic*, katere so — po njihovem mnenju — le za božjo besedo!

Odtod se je začela širiti uporna agitacija. Tu je bilo vodstvo organizacije, ki naj pripravlja pot k ustaji. Vsak, ki je bil zadovoljen z določenim programom, je prisegel, da bo pospeševal upor po svojih močeh. Uporniško znamenje je postal bršlin in zimzelen, a soseske so dobile petelinova peresa kot vabilo k pristopu v kmetско zvezo. Dasi so imeli na razpolago tudi denar, vendar niso kupovali pristašev, kakor delajo to dandanes n. pr. politične stranke. Na čelo vsega gibanja so se postavili Matija Gubec, Andrej Pasanac in Gušetić. Za vrhovnega vojaškega poveljnika je bil določen Ilija Gregorič, rodom Belokranjec. Prvi trije so bili voditelji gibanja in so imeli tudi sodno oblast nad svojimi pristaši, ki jih je bilo vedno več.

Ko so dosegli voditelji ta uspeh, so šli v svojih načrtih še dalje. Pred njih očmi je plaval nekak megleni načrt državnega komunizma. Nejasen in negotov je bil ta cilj. Hoteli so se povsem osvoboditi, ustvariti iz hrvaško-slovenskih pokrajin samostojno državo. Sami bi pobirali davek, sami se v slučajih sile branili in sami tudi vladali. Matija Gubec naj bi postal cesar te slovanske kmetске države. Kako so si predstavljali kmetje tako državo, ne vemo. Vemo pa, da so smatrali svoje gospodarje-graščake za tujce, ki so si uzorpirali vlado nad njimi. Nastopali so torej sedaj kmetje tudi kot povsem samostojen narod, ne le kot družaben sloj. To pa je bilo tudi povsem logično, kajti ves hrvaški in slovenski narod je obstojal iz podložnega kmetstva, zakaj tudi domači plemenitaši so se, izvzemši redke izjeme, potujčili.

Najznamenitejši je bil Ilija Gregorič, doma iz Ribnika pri Metliki. Tahy, njegov zemljiški gospod, mu je kratkoma vzel vse njegovo premoženje, vredno 200 cekinov. Ker je bil v mladih letih vojak, ki se je udeleževal turških bojev, je imel tudi vojaške zmožnosti, ki so sedaj dobro služile upornikom. On je bil, ki je napravil bojni načrt. Uporno kmetско vojsko je razdelil v tri oddelke. Hotel je iti s Klanca na Hrvaškem v Brežiški okraj in potegniti s seboj tamošnje kmetstvo. En del svoje vojske bi poslal potem proti Krškemu, dalje proti Novemu mestu, odkoder bi krenil ta oddelek med Karlovcem in Samoborom, ali pa naravnost na Samobor. On sam pa bi šel ob Savi in Savinji v Sevnico, Radeče, Laško, Celje, do Vranskega. Od tu bi odpravil svoje ljudi do Ljubljane, da mu

odpro za vsak slučaj *pot do morja*. Tretja četa, uporniki iz Stuhice, pa bi imeli nalogo varovati mejo proti Turkom, če bi ti hoteli porabiti to priliko in udreti v deželo preko nezavarovanih mej. Načrt je bil precej dober, le da so se uporniki preveč delili. Toda pomisliti se mora, da je bila Gregoričeva naloga, zdriniti kmete tudi po drugih krajih, jih šele zbrati in urejevati. To pa ni bilo lahko delo.

Gospoda se je tega upora zelo prestrašila. O Iliji Gregoriču so govorili, da je čarovnik, da spravlja kmete v buno s čarovniškimi sredstvi. Ko so ga pozneje na Dunaju sodili, so ga sodniki tudi vprašali, kakšna je bila tista pijača, ki jo je ponujal ljudem, da je vsakdo, ki jo je okusil, dobil veselje do upora, četudi poprej ni bil upornik?

Gospoda je tudi sedaj — ko je pretil silen plamen — takoj izpoznala, da se s podložnikom ravna prekruto. Štajerski stanovi n. pr. so se že tedaj pritoževali nad nekrščanskim in surovim ravnanjem s kmeti, ki so vsled tega takoj pripravljeni na upor. Tudi med hrvaškim plemstvom jih je bilo nekaj, ki so obsojevali krivico nasproti kmetom. Toda vse to ni moglo zaceliti ran, ki jih je dan za dnevom sekala družba v kmetovo telo. Družba je slonela na socialni krivici, na suženjstvu, in zato enake simpatične izjave niso dosegale smotra.

Kmetje se tudi niso več dali motiti v svojih dejanjih. Zanašali so se le na sebe in svojo moč.

29. januarja 1573. so se vzdignili hrvaški kmetje. Bili pa so slabo oboroženi: s cepci, krampi, kosami, deloma tudi s puškami in dvocevkami. Imeli so s seboj tudi nekaj malih topov na kolesih. Razdeljeni so bili na šest oddelkov, vsak oddelek je imel po dva poveljnika. Napotili so se proti Štajerski.

3. februarja so se uporniki že razprostrli do Podčetrška, Brežic in Krškega. Pri graščini Mokrice so se utaborili ter se polastili jeseniškega broda in čolnov.

Med tem je poslal nadvojvoda Karol svojega poslanca do kmetov, da posreduje. Toda kmetje, že tolikokrat neusmiljeno varani, so se razlili po deželi. Bilo jih je mnogo; vendar se njihovo število ne da natančno določiti, ker niso bili nikdar vsi skupaj, temveč raztreseni na posamezne oddelke. Nekateri cenijo njihovo število na 16.000, drugi na 20.000 in nekateri celo na 40.000.

Pa tudi gospoda ni držala križem rok. Pripravljala se je, da zaduši upor s silo, ker ga ni bilo mogoče z zvijačo. Gosposka v Ljubljani je ukazala deželni vojski, naj se pripravlja za boj nemudoma. Graščaki okoli Brežic so dobili nalogo, da na deželne stroške opazujejo gibanje uporne vojske. Poizvedo naj posebno, kdo so poveljniki upornikov. Joštu Turnu so odločili 1000 gld. — za tedanji čas zelo znatna svota — za vojne potrebščine. Vsa pota na Dolenjsko in Hrvaško so zaprli in prepovedali za ta čas tam kupčevati.

Zbrala se je tudi štajerska deželna bramba. Vsak peti in deseti izurjeni mož je bil poklican pod zastave. Razun teh se je bližalo Mariboru 1500 strelcev, 2000 mož z dvocevkami ter 600 konjenikov. Koroško plemstvo pa je opazovalo gibanje na Gorenjskem.

Tudi na Hrvaškem so se pripravljali na odpor: Ban, zagrebški škof Juri Drašković, poveljnik hrvaške granice Herbart Turjaški, grof Zrinjski in še mnogo drugih. —

Ker je bila gospoda v denarnih zadregah, je posodil Štajercem solnograški nadškof Janez Jakob 25.000 gld. na pol leta in deželni stanovci Gorenje in Dolenje Avstrije 20.000 gld. na tri mesece.¹

Najbolj pa se je bala gosposka, da bi se ne združili kmetje Štajerske, Kranjske in Krasa.

Kmetje so med tem skušali dobiti v svojo oblast Krško. Dogovarjali so se z meščani, med katerimi so imeli precej privržencev, dokler jim niso prepustili brodu preko Save. Kmalu so bili v mestu, kjer so nekoliko razsajali, česar so se zelo prestrašili okoliški graščaki in pa kostanjeviški samostan.

Kmalu pa se je pričel resen boj. Prišel je Jošt Turn s 500 vojaki in začel se je prvi boj. Kmetov je bilo sicer 2000, toda bili so zelo slabo oboroženi in se v rabi orožja niso mogli meriti z redno vojsko. Premagani so bili končno po srditem boju kmetje, zakaj nad 300 jih je padlo na mestu. Uskoki so nato izropali mesto dodobra, pomorili vse, kar jim je prišlo pod nož, tudi ženske in otroke. Uprizorila je ta gosposka četa pravo prelivanje krvi, ki bi ga tudi zmagovalni kmetje ne bi bili zmožni. Nekaj ujetih kmetov so odvedli v Ljubljano, kjer so jim odsekali roke in porezali ušesa — „drugim v strah“, kakor je rekla tedanja gospoda. Turn se je pozneje opravičeval nad temi grozodejstvi, češ, drugače v takih izrednih razmerah ne gre.

Drugo četo je vodil Ilija Gregorič sam. Njegov namen je bil iti proti Sevnici, Laškemu, Celju in dalje. Med potjo so se mu pridružili Bizeljčani. — Pri Brežicah so kmetje tirjali, da se jim mesto uda, in ker je bilo v njem tudi mnogo nezadovoljnežev, se je mesto tudi v resnici udalo. Potem so se napotili dalje, a se, kakor poročajo nekateri zgodovinarji, udali že v Sevnici. Manjša krdela kmetske vojske so oblegala samostane in graščine in s tem izgubila mnogo časa. 5. svečana je stal Ilija s svojim oddelkom blizu Planine, kjer je izvedel o nesrečnem izidu boja pri Krškem. Brž se vzdigne in hiti dalje, toda že 7. svečana se umakne do Kozjega. Tu je bil kmalu obkoljen od čet Alipičevih, Zrinjskega in banove vdove.

Naslednji dan, 8. svečana, je imel biti odločen za vrhovnega poveljnika kmetske vojske. On in vsi drugi poveljniki ter kmetje so vedeli, da gre za življenje. Ilija je storil vse, da ohrabri svoje in zmaga. Boj je bil srdit in neprizanesljiv. Mnogo stotin kmetov je obležalo mrtvih, mnogo jih je bilo ujetih; skoraj vsi poveljniki so bili mrtvi, le Ilija je utekel. Njegova stvar je bila izgubljena.

Tretja četa upornikov — kakih 5000 mož — je bila razpostavljena okoli Okiča, Turopolja, Krapine, Zagorja, Lipoglava in Varaždina. Tu so poslali kmetije

¹ Glej zopet Letopis Slovenske Matice 1869.: Janez Parapat: O kmečkih puntih.

dva poslanca do Uskokov, da bi jih pregovorila, da se izneverijo Turnu in prestopijo na stran kmetov. Uskoki se niso izneverili. Bilo jih je 1000 mož, ki so pod Turnovim poveljstvom šli nad kmete. Toda kmetje so se jim jadrno umaknili čez Savo. Ko so prišle Turnu na pomoč nove čete, je užugal naposled na Turopolju 2000 in na Sotli 500 upornikov.

Ostal je torej še zadnji del kmetске vojske, ki je stal pri Stubiških toplicah. Bilo jih je 10.000 in poveljevala sta jim Matija Gubec in Andrej Pasanac. Tu se je imel odločiti končni in zadnji boj. Gubec in Pasanac sta z vso svojo zgovornostjo navduševala svojo vojsko. 14. svečana jih je napadla hrvaška plemiška vojska. Kmetje so se junaško branili. Štiri ure že traja srdit boj, pravo klanje, in zmaga še ni odločena. Že zmaguje Gubec, nered nastaja v četah plemenitnikov. Toda v tem dobe ti nove pomoči in zmešnjava se začne v kmetских vrstah. 4000 do 5000 kmetov je obležalo na bojišču in Gubca ter Pasanca so zmagalci ujeli živa.

Izgubljena je bila tudi ta bitka.

Gubca so odpeljali v Zagreb, kjer so si izmislili zmagovalci po ogrskem vzorcu peklenске muke. Posadili so ga na razbeljen železen prestol in mu nataknili na glavo razbeljeno krono z dolgimi žreblji. Tako je umrl v strašnih bolečinah „kmetски cesar“. Ilijo Gregoriča so pozneje ujeli na Avstrijskem in ga na Dunaju obsodili v smrt. Na smrt so obsodili tudi mnogo drugih ujetih kmetov, obešali jih na drevesa poleg kmetских hiš; ropali so zmagovalci po vaseh, zažigali hiše in cela selišča. Končno so naložili ljudstvu tudi še „pun-tarski davek“,

* * *

To je bil zadnji večji in tudi največji poskus slovenskega in hrvaškega kmetstva: doseči svobodo. Niso je dosegli v kljub velikim in strašnim žrtvam. Odslej se niso pri nas kmetски upori več pojavljali v takih veličinah. Zakaj ti upori in pa reformacija so vzeli slovenskemu narodu njegove najboljše moči; izropali so mu dušo, da je onemogel obležal na polju za stoletja. Priti je morala nova doba, doba, ki se pričinja z veliko francosko revolucijo, da se je osvobodil kmet stoletnega, sramotilnega suženjstva in da se je zavedal zopet kot samostalen narod.

Socialni boji slovenskih kmetov v srednjem veku so kakor plamteča grmada v zgodovini slovenskega naroda. Bili so predigra k bojem današnje dobe.

Abditus.

O spolnih boleznih.

(Nadaljevanje.)

Sifilis je kronična infektivna bolezen, katera se navadno tipično vrši, hudo zastrupljeno vsega organizma.

Sifilis je znana iz najdavnějšíh časov. Že v spisih starih narodov se nam poročajo o pogubnih veneričnih boleznih, katere so se razširjale zlasti po različnih načinih bogočastja (Egipčani so častili Isis, Izraelci Baal-Peorja, Rimljani Priapa itd.). Tesna zveza z religijo je še pospeševala spolsko nebrzdanost in strast. V Svetem pismu čitamo, da je Mozes z jekleno strogostjo nastopal proti bolnikom, ki so jih mučile spolne bolezni; da bi odpravil to nadlogo, je takega bolnika, ker dotlej drugo sredstvo ni bilo znano, obsodil na smrt. (Mozes, 4. knjiga.)

Spolne bolezni torej niso bile redka prikazani v starem veku, da, zaradi nepoznanja bolezni in načina njenega razširjanja, zaradi tedanjih slabih higienskih razmer, posebnih šeg in navad ob raznih prilikah so se morale pojavljati kar epidemije. Ko so pozneje Evropejci z Azijati stopili v bližjo dotiko, so se seznanili tudi s to boleznijo. Ti sporadični slučajji pa kar izginjajo vzpričo epidemije, ki je nastopila koncem petnajstega stoletja v srednji Evropi. To epidemijo je zavoljotega vredno omenjati, ker so šele takrat jeli natančneje proučevati sifilis.

Sifilis je dandanes pojasnjena v svojih vnanjih in notranjih simptomih; znano je, kako se podeduje in v kakšnih odnošajih je z živčnimi boleznimi. Eno vprašanje pa ni še rešeno: kdo je povzročitelj infekcije. Po raziskavanju Schaudinna († 1906. spomladi) so mu prišli na sled; vendar pa natančnejših podatkov še ni.

Bolezen se dobi tako, da zaide sifilitični strup v naš organizem. To mu je le tedaj mogoče, če je naša vnanja koža ali če so sluznice (ustnice, ustna sluznica, nebo v ustih) ranjene — četudi tako neznatno, da poškodbo s prostim očesom jedva vidimo.

Pri civilizovanih narodih se dogaja to v pretežni večini na spolovilih — ker se pri spolnem aktu s sifilitično osebo lahko ranijo in se tako sifilis lahko vcepi.

Mnogo bolj poredkoma se pri nas pojavlja infekcija na drugih delih telesa (pri nekulturnih narodih pa večinoma). Relativno pogosto se infekcija zgodi na ustnicah, ker so često razpokane; na ta način lahko okuži sifilitična oseba zdravo, če jo poljublja; večkrat se tako tudi okužijo ljudje, če porabljajo okužene predmete: žlice, vilice, kozarce, inštrumente itd.; primerile so se često infekcije pri dijakih, ki so pred tedni pili iz ene posode.

Posamezni stanovi, kakor zdravniki, strežnice v bolnicah, babice, so pogosto v nevarnosti, da se okužijo, če ne pazijo na kake razpoke ali rane.

Po velikih mestih, kjer matere ne dojijo svojih otrok in si morajo preskrbovati dojilje, okuži sifilitična dojilja svojega dojenca in narobe. Naštelo bi se lahko mnogo drugih eventualnosti, katere navaja literatura, največkrat se pa, kakor rečeno, zgodi infekcija genitalnim potom.

Bolezen se začne s tem, da se prikaže mozoljček, velik kakor grah ali malo večji, včasih popolnoma neznaten, včasih pa velik kakor vinar in trd kakor hrustanec; raditega se imenuje trdi šankar ali trdnica. Pacijentu ne povzroča nobenih bolečin. Da zadobi tipično obliko, pretečejo trije tedni po spolnem občevanju ali po dotiki zdrave osebe z rano sifilitične osebe, skratka tri tedne potem, ko je sifilitični strup zašel v organizem. Trdi šankar je prva stopinja v sifilitičnem razvoju.

Štiri tedne po infekciji oteko žleze v dimljah, včasih prav neznatno, in ker ne povzročajo nobenih bolečin, jih bolnik dostikrat niti ne opazi. Včasih se pa napravijo tako velike bule, da jih ni mogoče prezreti.

Po osmem ali devetem tednu infekcije se prične druga stopinja v razvoju sifilitike. Pokaže se namreč izpuščaj, male rdečkaste pege ali mozoljčki, najprej po prsni in trebušni strani, potem pa polagoma po vsem telesu. Napoveduje se pa včasih ta izpuščaj s tem, da nastopa glavobol, utrujenost, oslabelost, nedostatek spanja, trganje po udih itd.

Ta izpuščaj je znak, da je v tem trenutku organizem splošno zastrupljen.

Izpuščaj ne nastopa vedno enakomerno, včasih z vso silo (veliki mozolji, gnojni mehurčki), včasih komaj vidno, tako da tudi zdravnik težko spozna stanje bolnikovo. Zategadelj naj bo bolnik pri tem slučaju posebno previden in naj ne zamudi vprašati zdravnika za svet.

Ker trdnica in izpuščaj brez simptomov lahko izgineta, ne da bi jih bolnik zapazil, a se na drugi strani sifilis lahko pojavi po mesecih ali letih v hujši obliki, je naravno, da se bolnik čudi, kako da bi se bil inficiral že pred dolgim časom.

(Dalje sledi.)

Pregled.

Politika.

Zadnji dnevi meseca avgusta so bili na Slovenskem, zlasti v Ljubljani, prizorišče *kulturnega* boja. Vršil se je III. katoliški shod in po inicijativi slovenske socialne demokracije so zborovali ob istem času v Ljubljani in po drugih večjih krajih na Slovenskem s sodelovanjem svobodomiselnih inteligentov protestni shodi proti načelom katoliškega shoda.

Gre za princip svobode, ki jo umeva vsak po svoje. Katoliška cerkev s svojimi oficelnimi zastopniki zahteva zase svobodo, a ne privoščiči je drugim — nasprotniki hočejo svobode za se in za druge. Na katoliškem shodu je dejal dr. Šusteršič, da zahtevajo slovenski katoličani svobodo za svoje versko prepričanje, za svojo vest, in da oni, ki niso istega prepričanja, vsaj spoštujejo njih vero. Zoper to razsoden človek ne more biti — toda, kar velja za eno cerkev, mora veljati tudi za druge, kakor je sploh svoboda vesti splošno človeška in državljanska pravica. In kdo omejuje to svobodo bolj nego posamezne cerkve, zlasti katoliška, ki kličejo na pomoč državo, da z njeno pomočjo vladajo duše? Ker ni v nobeni državi izključno ene cerkve, ampak so ljudje različnega verskega prepričanja tudi necerkvenega, kaj je bolj naravnega in bistvu verstva bolj odgovarjajočega nego ločitev cerkve in države, ako nečemo boja vseh proti vsem, ki bi nas vodil nazaj v čase barbarstva?

Ločitev cerkve in države z vsemi posledicami na političnem, kulturnem in socialnem polju mora biti zahteva vseh onih, ki jim je mar prave svobode brez ozira na veroizpovedanje. Kdor iz verstva, ki je organizovano v posameznih cerkvah, dela politično stranko s posvetnimi cilji, ta religijo, ki bi morala biti namen sama sebi, pretvarja v sredstvo. In to je klerikalizem. Cerkev, v našem slučaju katoliška, s svojimi organi: škofi in duhovniki, naj dobi vladu nad vsem javnim in zasebnim življenjem — to je cilj klerikalizma, ki se je izražal seveda tudi na tretjem slovenskem katoliškem shodu. In vendar bi cerkev ne smela biti politična, marveč verska organizacija! Politične in socialne uredbe so objektivistične, to je obvezne za vse člane dotične politične ali socialne organizacije brez ozira na religijo posameznikov, ki je subjektivistična, lastna posameznemu subjektu ali poedini osebi. Cerkev, ki naj bi združevala le člane istega verskega naziranja, ima pravico in dolžnost zahtevati, da se nikogar zaradi njegovega verskega prepričanja ne preganja politično niti ne zapostavlja socialno. To pa velja za vsako versko organizacijo in za vsakega posameznika brez razlike, ako njegovi nauki in njegovo delovanje ni tako, da bi omejevalo ali celo onemogočevalo svobodo drugih. Preko tega ne sme iti nobena cerkev, ako neče, da prekorači svoj verski delokrog. Ako se vrne cerkvi njeno področje s tem, da se jo loči od države, omogoči se šele razvoj verskega življenja, ki ga sedaj zapostavlja cerkvena politika, to je: boj za posvetno vladu, za neverške namene. Potem se pa tudi pokaže, koliko tvorne sile ima še v sebi verska ideja in kakšna bo prihodnja njena oblika. Že sedaj lahko razločujemo konture bodoče religije, ki se bolj in bolj emancipuje od cerkve. V tem bo verski razvoj in napredek. In naloga vseh onih, ki niso versko indiferentni, je ta, da delujejo v tem zmislu.

Jesensko zborovanje *avstrijskega državnega zbora* se je pričelo z delovanjem volilnega odseka, ki naj dokonča še ostalo tvarino vladnega načrta o volilni reformi. Med počitnicami so nasprotniki volilne preosnove pridno spletkarili, kako bi se dalo opehariti ljudstvo, in sad teh spletk se je pojavil: nemški klerikalci zahtevajo pluralni volilni sistem, Poljaki pa razširjenje deželne avtonomije. V prvi vrsti je sedaj naloga volilnega odseka samega, da zavrne te nakane. Pri tem pa ga bode najizdatneje podpiralo socialistično delavstvo, ki stoji krepko na straži za splošno in enako volilno pravico, pripravljajoč za skrajni slučaj splošno stavko. Čas je kratek, ker se šestletna zakonodarna doba končuje, dela je pa še mnogo, zato se pravi naravnost norčevati se z življenjskimi interesi ogromne večine prebivalstva, ako kdo prihaja sedaj, ko je glavno delo na temelju splošnosti in enakosti (čeprav seveda še jako nepopolne) že končano, s takimi zahtevami, kakor je pluralni volilni sistem in razširjenje deželne avtonomije, ki ne morejo imeti drugega resnega namena nego zavlačevati volilno reformo.

Kar se tiče Slovencev, je nujna potreba, da postopajo vsi slovenski poslanci solidarno po dogovorjenem načrtu, imajoč pred očmi narodno celoto in ne samo strankarskih koristi, ako hočejo, da dosežejo kakšne poboljške, zlasti na Koroškem in Štajerskem. Da bi pa pomagali ubijati še to, kar je v celoti boljše od starega, to bi se reklo samemu sebi podžagati vejo, na kateri stojimo. Na tem temelju zidati dalje — to mora biti geslo previdne in poštene politike. Zato pa glejmo, da bodo v prihodnje prihajale do politične veljave take smeri, ki bodo neutrudno delovale za to, da pridemo v doglednem času do splošne in enake volilne pravice v najpopolnejšem zmislu besede. Ker to ravno želimo, zato smo za volilno reformo, kakršna je, ako bi se pokazalo, da stojimo pred alternativo: ali to ali pa nič!

Razno.

Slovenci na Koroškem zidajo „Narodno in gospodinjsko šolo“ v Št. Jakobu v Rožu, za katero imajo nabranega denarja 15.000 K, potrebujejo pa še 25.000 K. Uvidevamo težko stališče, ki ga imajo koroški Slovenci nasproti Nemcem, toda eno jim povemo: Z dosedanjo cerkveno politiko se ne ubranijo germanizacije. Koroški Slovenci se izmed vseh slovenskih pokrajin najmanj povzpenjajo dalje nego so bili za časa svojega narodnega preporoda. Boj za svobodni napredek pomenja obenem boj za ohranitev slovenstva na Koroškem. To je sredstvo, ki jim pomore. Doslej pa vlada „vsezaverodomcesarska“ politika in zato so tudi uspehi čisto sorazmerni s sredstvi.

Dne 15. julija t. l. je priredilo društvo „Abstinent“ v Ljubljani prvo protialkoholno zborovanje, ki mu je predsedoval prof. Jarc iz Kranja. Pozdravljamo

vsako gibanje, ki ima namen pomagati telesni in duševni bedi. Zato smo tudi na strani onih, ki se bojujejo proti alkoholizmu. Dolžnost inteligencije je, da kaže lep vzgled preprostemu ljudstvu ali s popolno abstinencijo, ako se more povzpeti tako visoko, ali pa vsaj z zmernostjo. Zmernost, ki pozna meje in ki je seveda čisto relativna, dočim je abstinencija absolutna, je minimum, ki ga moramo zahtevati od izobraženstva.

Književnost.

Nova železnica s Koroškega skozi Karavanke, Bohinjske gore in čez Kras v Trst. Spisal Maks Klodič vitez Sabladoski. Cena 60 h.

To brošuro, ki je opis nove železnice zlasti v tehničnem in potem v turističnem oziru, je izdalo „Slovensko planinsko društvo“ ter jo opremilo z 10 lepimi slikami in z zemljevidom ozemlja nove železnice od Celovca do Trsta.

Razredna Borba. Socialistični mesečnik. Urednik Vitomir Korač v Zagrebu (Haulikova ulica 3). Cena četrletno 1 K.

Hrvaška socialno-demokratska stranka je pričela izdajati svojo revijo pod zgorajšnjim imenom. Kdor hoče spoznavati kulturne, politične in zlasti socialne razmere na Hrvaškem in v Slavoniji, temu nudi „Razredna Borba“ bogat vir za to. Izmed doslej izdanih dveh števil omenjamo zanimive članke o socializmu in inteligenciji, hrvaškem dijaštvu in socializmu, o buržoaziji in proletariatu.

Življenje Ivana Husa. Ponatisk iz „Blagovestnika“. V Ljubljani. Založil in prodaja izdajatelj „Blagovestnika“ Anton Chráska. Cena 50 h.

Ivan (Jan) Hus je brezdvomno najznamenitejša osebnost v srednjeveških verskih bojih. Nastop Husa je imel poleg ogromnega verskega vpliva tudi važne narodne in socialne posledice za Čehe. Chráskov življenjepis je prvi večji spis o Ivanu Husu v slovenskem jeziku, kjer se morejo Slovenci seznaniti z življenjem, delovanjem in tragično smrtjo velikega češkega reformatorja, ki je po tedanjih postavah končal svoje versko-nravno življenje na grmadi kot krivoverec.

Spomenica Miroslavu Vilharju. V Ljubljani 1906. Izdal in založil „Odbor za Vilharjev spomenik“.

Ta spomenica je izšla ob odkritju Vilharjevega spomenika v Postojni in obsega 1.) zanimivo pisan življenjepis Miroslava Vilharja kot buditelja, pesnika in skladatelja izpod peresa dr. Jos. Tomiška; 2.) venec (14) izbranih Vilharjevih pesmi, med njimi posebno znane Na jezeru, Planinarica, Na goro! in Župan, ki jih je izbral in uredil A. Aškerc.

Socialna revija „Naši zapiski“

so postali tako važen mesečnik, da bi ga ne smelo nedostajati v nobeni čitalnici, pa tudi posamezniki, ki se zanimajo za moderno socialno stremljenje, bi jo morali brati. Naročnina nanj za celo leto 3 K.